

Jancsó Miklós

Amikor a Szegénylegények elkészült, még iskolás voltam, kötelező is volt megnézni, talán a gimnázium első osztályában. Nem sokat értettem belőle, de jól emlékszem, hogy kamaszlétem minden vágyakozása ellenére, még a meztelen nők látványa sem tudott felvidítani. Talán utólagos belemagyarozás, talán nem az, de annyit azért felfogtam, hogy félni kell a hatalomtól. Szintén kicsi voltam én még ahhoz, hogy a Csillagosok, katonákat akkoriban értelmezni tudjam, de zavarodottan, borzadályal néztem a puskás embereket, s bármennyire is szerettem volna a vörösöket különbeknek látni, bizony nem sikerült.

Vagy két éve, szokásos ruszisztikai táborunkban levetítettük ezt a filmet hallgatóinknak és orosz egyetemista vendégeinknek. Amolyan bemelegítésként, hogy beinduljon a párbeszéd közöttük. Döbönt csend, majd heves érzelemkitörések következtek. Az oroszok túl vörösnek, a mi tanítványaink túl fehérnek találták. Ez megnyugtatót és, gondolom, a Mestert is megnyugtatója. Senki nem maradt közömbös iránta.

Én meg, már messze nem fiatal tanárként újólá csak azt nyugtázhattam, hogy a mi történész mesterségünk soha nem fog ilyen hatást kiváltani és bármennyit magyarázunk forradalmakról/ellenforradalmakról, soha nem leszünk képesek a lényegüket úgy megragadni, mint Jancsó Miklós. Talán még Iszaak Bábeltől tanultam annyit a polgárháború természetrajzáról, mint tőle.

Persze, itt nem az én személyes viszonyulásom az érdekes, hanem az, hogy a különböző nevek alatt, de 1945-től folyamatosan működő Magyar-Orosz Művelődési és Baráti Társaság miért gondolta úgy, hogy az első díszelnökéről elnevezett Szent-Györgyi Érmét – amelyet először tavaly Töröcsik Marinak ítelt – most Jancsó Miklósnak adományozza. Mondhatnám, hogy pl. azért – ezt a 2004-2005-ös Magyar-Orosz Kulturális Évad főkurátoraként bőven megtapasztalhattam -, mert az orosz művelt közönség számára még mindig Jancsó Miklós az egyik legelső magyar hívószó. A lényeg azonban mégis saját értékeinkben rejlik. A hivatalos indoklásban ez szerepel: „az orosz és magyar filmkultúra közötti élő kapcsolat formálása érdekében kifejtett sok évtizedes rendezői tevékenységéért, a nemzedékek és kultúrák közötti nyitott szellem megőrzéséért”. Tehát annak élő példájáért, hogy a két kultúra közötti egymást megtermékenyítő dialógus nem konjunktúra függő, nem politika vezérelt, hanem értékcentrikus. 2013-ban ugyanúgy, mint 1965-ben. A valóságnak a maga bonyolultságában való, szépítésmentes ábrázolásáért, a nemzeti hovatartozástól független örök és mély, mondhatni, zsigeri humanista elkötelezettségért.

A Magyar-Orosz Művelődési és Baráti Társaság Jancsó Miklósnak, a humanista művésznek szeretné kifejezni háláját.

Szvák Gyula